

Vastavoima ja viha

Fasismien aate ja käytäntö Akateemisen Karjala-Seuran äänenkannattaja
Suomen Heimon kirjoituksissa 1934–1939

Oulun yliopisto Historiatieteet

Tieteiden ja aatteiden historia
kandidaatintutkielma

30.11.2022

Eemil Hautamäki

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto.....	3
1. AATTEELLISTA ANALYYSIA.....	7
1.1. Punainen ja musta.....	7
1.2. Aatteiden kaksintaistelu Espanjassa.....	11
1.3. Fasistinen Saksa.....	13
2. ANTISEMITISMI.....	16
2.1. Salaliittoteorioita.....	16
2.2. Juutalaisuus ja kommunismi.....	18
2.3. Reaktioita Saksan juutalaisvastaisuuteen.....	19
2.4. Kristalliyö.....	21
Loppulause.....	24
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus.....	26
I Lähteet.....	26
II Tutkimuskirjallisuus.....	26

Johdanto

AKS eli Akateeminen Karjala-Seura oli kansallismielinen ylioppilasjärjestö. Seura perustettiin alkuvuonna 1922 ja Moskovan välirauhan ehdot lakkauttivat sen syyskuussa 1944. AKS:n 22 vuotta kestänyt taipale sisälsi monia poliittisia vaiheita. Ajallinen rajaukseni (1934–1939) osuu seuran poliittisen aktiivisuuden loppupuolelle. Vuonna 1934 seuran keskustalainen puoli oli huomattavasti heikentynyt muun muassa Mäntsälän kapinan aiheuttaman AKS:n skisman takia. Laittomien kapinoitsijoiden tuomitsemisen sijaan seura ilmaisi heille tukeaan. Laillisen hallituksen kaatamiseen pyrkineen kapinan edes jonkinlainen tukeminen oli monille liikaa, ja 120 jäsentä erosi järjestöstä.¹ Seuran oikeistosiipi tietysti vahvistui sen vastavoiman lähdettyä ja ajoi AKS:n 1930-luvun puoluepoliittisiin kiistoihin Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL) rinnalla.²

AKS on ollut monessa historiantutkimuksessa mukana. Seura on usein toiminut esimerkkinä sotienvälisen ajan kansallismielisyydestä, kuten Pekka Valtosen teoksessa *Kosmopoliitteja ja kansallismielisiä* (2018).³ Mikko Uolan mukaan ainoa pelkästään AKS:aa käsittelevä historiallinen tutkimus on Heikki Eskelisen väitöskirja *Me tahdoimme suureksi suomenmaan* (2004).^{4,5} Uolan toimittama teos *AKS:n tie* (2011)⁶ selvästi jatkaa Eskelisen työtä käsittelemällä seuran toimintaa toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Vanhemmasta tutkimuksesta olen käynyt läpi sosiologi Risto Alapuron väitöskirjan *Akateeminen Karjala-Seura, Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla* (1973)⁷ ja Matti Klingen *Ylioppilaskunnan historia* (1978) neljännen osan.⁸ Vanhempi tutkimus on pysynyt melko laadukkaana ja siihen viitataan uudemmassa tutkimuksessa runsaasti.

Käsittelen tässä tutkimuksessa AKS:n aikakauslehti Suomen Heimon numeroita vuoden 1934 alusta toisen maailmansodan alkuun asti, eli syyskuuhun 1939. Alapuro on määritellyt vuodet 1933–1939 AKS:n fasistiseksi kaudeksi.⁹ Luonnehdintaa on kritisoitu, mutta huomasin sen sopivan työni rajaukseksi.¹⁰ Ajallisen rajauksen asettamista 1930-

¹ Valttonen 2018, 259.

² Eskelinen 2004, 325.

³ Valttonen 2018.

⁴ Eskelinen 2004.

⁵ Uola 2011, 7.

⁶ Uola 2011.

⁷ Alapuro 1973.

⁸ Klinge 1978.

⁹ Alapuro 1973, 140.

¹⁰ Omassa työssäni aloitan kuitenkin vuodesta 1934.

luvun jälkipuolelle helpotti fasistisen liikehdinnän kasvu Euroopassa tuona aikana. Fasistisen liikkeen merkityksen kasvu aiheutti myös enemmän kirjoituksia aiheesta Suomen Heimossa. Nimi ”Hitler” esiintyi Suomen Heimossa vuosina 1934–1936 yhteensä 20 sivulla. Vuosina 1937–39 ”Hitler” oli 94 sivulla.

Vuoden 1934 alku ei kuvasta minkäänlaista siirtymää tai aatteellisen vaiheen muutosta AKS:n sisällä. Tavallaan siis hyppään tutkimuksessani liikkuvaan junaan. Vuoden 1939 loppupuoli oli kuitenkin selvästi muutoskohta sekä Suomen että AKS:n historiassa. Tarkastelun lopettamista vuoteen 1939 puoltaa maailmansodan lisäksi talvisodan aiheuttama muutos Suomen Heimon sisällössä.¹¹ Maantieteellisen rajauksen olen pyrkinyt tekemään Euroopan alueelle. Olen kuitenkin jättänyt käsittelemättä muutamia Euroopan maita niiden erityisluonteen tai vähäisen fasistisuuden takia.¹² Näkökulma työssäni on aatehistoriallinen. Pyrin selvittämään mitä lehden kirjoittajat ja samalla heidän edustamansa Akateeminen Karjala-Seura ajatteli fasismista ja minkälaisia ajatuksia he kirjoituksillaan halusivat tai eivät halunneet levittää eteenpäin.

Työni keskeisin käsite on fasismi. Fasismille löytyy tutkimuskirjallisuudesta monia eri määritelmiä. Tietyt piirteet kuitenkin toistuivat määritelmästä toiseen. Näitä olivat muun muassa epäilevä tai jopa vihamielinen suhtautuminen parlamentarismiin, demokratiaan, liberalismiin ja bolševismiin.¹³ Sana fasismi esiintyi Suomen Heimossa useassa muodossa, mutta itse käytän selkeyden vuoksi pelkästään nykymuotoa fasismi.

Lähteenäni on aikakauslehti Suomen Heimo, jota julkaistiin vuosina 1923–1944. Lehti siis perustettiin jo vuosi seuran perustamisen jälkeen ja sen toiminta loppui samalla kun seurankin. Suomen Heimo oli Akateemisen Karjala-Seuran pää-äänenkannattaja. Suomen Heimoa lukeneet siis katsoivat lukevansa AKS:n mielipiteitä. Lehteen kirjoitettiin sekä nimimerkeillä että omilla nimillä. En käsittele työssäni lehden kirjoittajia tarkemmin, mutta pyrin mainitsemaan, jos lehteen on kirjoittanut monta kertaa sama henkilö. ”Ulkopoliittisen katsauksen” kirjoittaja ei esimerkiksi muuttunut käsittelemälläni aikajaksolla vaan oli aina *Derecho*.¹⁴

¹¹ Lehden sivumäärä väheni huomattavasti.

¹² En esimerkiksi käsittele kirjoituksia Unkarista tai Virosta (Eesti).

¹³ Kunnas 2013, 56.

¹⁴ Muutamassa ”Ulkopoliittisessa katsauksessa” ei ole nimimerkkiä ollenkaan.

Vuodesta 1935 eteenpäin Suomen Heimoa ilmestyi vuodessa 20 numeroa. Määrä tuplaantui aikaisemmasta 8–10 lehden vuosikerrasta.¹⁵ Syiksi laajentumiseen luettiin AKS:n kannattavien aatteiden suurempi läsnäolo julkisessa ja yksityisessä keskustelussa. Kerran kuussa ilmestyvän Suomen Heimon kirjoitukset vanhenisivat siis nopeasti. Tyypillinen 20-sivuinen Suomen Heimo sisälsi noin kahdeksan sivua mainoksia eli tekstiä lehdessä oli noin 10 sivua. Vuodesta 1937 eteenpäin ulkopoliittikka ja tapahtumat muualla Euroopassa saivat paljon enemmän näkyvyyttä lehdessä. Tämä näkyvyys vain kasvoi Euroopan tilanteen kiristyessä toista maailmansotaa edeltävinä vuosina. Lehden ”Ulkopoliittinen katsaus” ilmestyi ensimmäisen kerran vuoden 1937 syksyllä.¹⁶ ”Ulkopoliittisen katsauksen” lisäksi monet toistuvat pakinat ja kolumnit tarjosivat materiaalia tähän työhön niiden kannanottojen ansiosta. Näin tekivät myös tiettyjä teemoja käsittelevät moniosaiset kolumnit, kuten ”Väestökysymyksestä” ja ”Espanjan tragedia”. Fasistisista liikkeistä kansallissosialismi nousi eniten esille Suomen Heimossa. Käsittelemälläni aikajaksolla Suomen Heimo ei mieltänyt edustamaansa seuraa fasistiseksi. Monet tahot olivat eri mieltä. Suomen Heimossa kommentoitiin useasti vasemmistolaisia lehtiä, joissa AKS liitettiin fasistien leiriin.¹⁷ Näihin väitteisiin reagoitiin Suomen Heimossa humoristisesti eikä varsinaista debattia aiheesta harrastettu. Selvästi omille kannattajille ja lukijoille ei tarvinnut tai haluttu puolustaa seuran tavoitteita tai fasistittomuutta.

Ajallisen rajaukseni sisällä ilmestyneistä 120 numerosta¹⁸ Suomen Heimoa vain kouralliseen on tutkimuksessa viitattu. Valtonen on yksi harvoista, joka käsittelee Suomen Heimoa laajemmin.¹⁹ Suomen Heimo ei ole keskeisin lähde missään lukemassani tutkimuksessa. Lehden merkitys tutkimukselle on kuitenkin varmasti suurempi verrattuna sellaisiin seuroihin, joiden arkistot ovat säilyneet ehjinä. AKS:n lakkauttamisen yhteydessä seuran omat pöytäkirjat, kirjanpitoon liittyvät asiakirjat sekä muu arkistomateriaali tuhottiin.²⁰

Tutkimuskysymykseni on, miten fasistinen aate sekä sen toiminta juutalaisvastaisuuden muodossa näkyi Suomen Heimon kirjoituksissa. Pyrin myös hieman avaamaan

¹⁵ Valtonen 2018, 261.

¹⁶ SH 15.9.1937.

¹⁷ Seuraa syytettiin muun muassa pyrkimisestä oikeistodiktatuuriin.

¹⁸ Näistä 11 kappaletta ilmestyi yhdistelmänumeroina.

¹⁹ Valtonen 2018, 261.

²⁰ Eskelinen 2004, 15.

mahdollisia syitä reaktioiden taustalla. Metodina työssäni toimii lähiluku. Lehti on luettavissa kansalliskirjaston digitaalisissa aineistoissa. Luin lehteä ensin otsikkotasolla poimien relevantteja artikkeleja. Käytin hyväkseni myös sivuston hakukonetta varmistaakseni, että sain luettua kaikki tutkimukselleni relevantit kirjoitukset.

1. AATTEELLISTA ANALYYSIA

Tässä luvussa pyrin kuvaamaan, miten Suomen Heimossa puhuttiin fasismista aatteena. Ensin käsittelen reagoitua fasismiin kommunismin vastavoimana Euroopassa. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään tarkemmin kirjoituksia saksalaisesta fasismista eli kansallissosialismista.

1.1 Punainen ja musta

Suomen Heimossa puhuttiin vuosina 1934–1939 aatesuuntien sodasta tai taistosta. Sodan toisella puolella oli punainen kommunismi – luonteeltaan kansainvälinen aate, joka kuitenkin AKS:n ja useiden muidenkin ajattelussa liitettiin vahvasti Neuvosto-Venäjään ja Neuvostoliittoon. Neuvosto-Venäjä²¹ pidettiin maana, josta löytyi kommunismin pitkän kouran tyvi. Punainen aate oli AKS:lle ilmeisen paha aate, valtava vaara ja luonnollinen vihollinen.²² Neuvosto-Venäjä oli taas AKS:lle kaiken pahan lähde. Kärjistäen koko järjestö perustettiin tätä lähdeä kohtaan tunnetun vihan takia. Heimosodissa (1918–1920 ja 1921–1922) kärsitty tappio jäi AKS:n perustajilla hampaankoloon, aiheuttaen vihaa kaikkea venäläistä kohtaan.²³ Suomi tai suomalainen heimo oli sotien myötä osittain murtunut. Uolan mukaan pirstoutunutta heimoa ei voitu yhdistää Neuvosto-Venäjän takia.²⁴ Kunnaksen mukaan sisällissota (1918) yhdisti venäläisvastaisuuden suomalaisen äärioikeiston kommunismivastaisuuteen synnyttäen ”tulisen seoksen”.²⁵ Aatteiden sodan osapuolten hahmottuessa AKS:lle oli siis selvää, kenen puolella ei ainakaan oltaisi.

Punaisen aatteen vastavoimana toimi musta aate. Punaisen sijaan se ei ollut luonteeltaan kansainvälinen vaan kansallinen. Mustan aatteen eli fasismin leviämisestä on sekä Suomen Heimossa että tutkimuskirjallisuudessa useita teorioita. Tarmo Kunnas kirjoittaa teoksessaan *Fasismien lumous* (2013) fasisistien liikkeiden akklimatisoitumisesta uuteen ympäristöön.²⁶ Liikkeen siis täytyy Kunnaksen mukaan muovautua uuden maan kansalle sopivaksi. Suoraan matkittuna tai maasta toiseen siirrettynä fasismi ei saa otetta. Suomen Heimossa nimimerkki Tšuudi kirjoitti natsionalismin luonteesta.²⁷ Tätä kansallista tahtoa

²¹ Vuodesta 1922 eteenpäin Neuvostoliitto.

²² Seura perustettiin muun muassa bolševikkeja vastaan käytyjen heimosotien takia.

²³ Klinge 1978, 49.

²⁴ Uola 2011, 17.

²⁵ Kunnas 2013, 567.

²⁶ Kunnas 2013, 55.

²⁷ Tšuudi, ”AKS:läisen ajatuksia” (art.). SH 30.7.1937.

tai aatetta ei Tšuudin mukaan voinut siirtää maasta toiseen, vaan jokaisen kansan tuli löytää se itsestään. Klengen mukaan AKS:n alkuperäisen ohjelman kauaskantoisin pyrkimys olikin muodostaa kansallinen ideologia Suomeen.²⁸

On hyvä muistaa, että fasismilla ei ainakaan tuohon aikaan ollut Marxin tapaista teoreettikkoa, jonka kirjoitusten pohjalta omaa fasistista aatemaailmaa olisi päässyt rakentamaan. Mallia tai inspiraatiota haettiin sen sijaan onnistuneista fasistisista liikkeistä eli Adolf Hitlerin kansallissosialistisesta Saksasta ja Benito Mussolinin fasistisesta Italiasta. Tästä syystä aatetta tutkittaessa korostuu vaikutteiden tutkiminen esimerkiksi vaikutemallilla, josta Markku Hyrkkänen kirjoittaa teoksessaan *Aatehistorian mieli* (2002).²⁹ Tavoitteena mallilla on selvittää vaikutteiden eli omaksuttujen käsitysten alkuperä.³⁰ AKS oli liikkeenä suomalainen, mutta sen elinkaari oli niin pitkä, että se kiistatta imi itseensä vaikutteita ulkomailta. Risto Alapuron mukaan eurooppalaisten vaikutteiden merkitys jopa korostui suomalaisen oikeistolaisen kansanliikkeen tyyntyessä 1930-luvun alkupuolella.³¹ On tärkeä huomata, että fasismi ei vielä tuohon aikaan ollut pahamaineinen aate. Hitler ja hänen edustamansa aate nähtiin Tarmo Kunnaksen mukaan hyvänä vaihtoehtona Saksalle.³² Aatteen alku taas nähtiin Suomen Heimossa jopa jalona.

Suomen Heimossa toistui ajatus fasismin synnystä reaktiona kommunismin leviämiseen. Nimimerkki Vaaka puhui artikkelissaan fasismin synnystä.³³ Hänen mukaansa eurooppalainen työmies nosti fasistiset diktatuurit valtaan, koska hän suuttui yllytyksestä hävittää kansallinen yhteiskunta bolševismin hyväksi. Bolševistinen kumousvoima siis Vaa'an mukaan aiheutti kansallismielisissä vastareaktion, jonka ansiosta fasistit saivat vallan kahvasta kiinni.³⁴ Muun muassa Mussolinin valtaannousu nähtiin reaktiona bolševistisen vallankumouksen uhkaan.³⁵ Samalla tavalla Espanjan fasistit saivat Suomen Heimon mukaan tuulta purjeisiin juuri bolševismin vaaran ansiosta.³⁶ Kunnas on Vaa'an kanssa lähes samoilla linjoilla. Käsitellessään fasismin vasemmistolaisia piirteitä, Kunnas

²⁸ Klinge 1978, 49.

²⁹ Hyrkkänen 2002, 137.

³⁰ Hyrkkänen 2002, 137.

³¹ Alapuro 1973, 144.

³² Kunnas 2013, 597.

³³ Vaaka, "Komintern valloittaa Ranskaa" (art.). SH 16.12.1935.

³⁴ Vaaka mainitsee artikkelissaan, että kansallissosialismi ja fasismi ovat nationalistisia liikkeitä ja edellinen lisäksi fasismin saksalainen muunnos. Vaaka, "Komintern valloittaa Ranskaa" (art.). SH 16.12.1935.

³⁵ J.L., "Espanjan tragedia II" (art.). SH 15.10.1937.

³⁶ J.L., "Espanjan tragedia V" (art.). SH 31.1.1938.

toteaa, että fasistiset liikkeet olivat enemmän antikommunistisia reaktioita kuin punaisen aatteen kanssa samaan suuntaan kulkevia.³⁷

Syytteet muiden fasististen liikkeiden matkimisesta torjuttiin ainakin IKL:n osalta jyrkästi. Veikko Nuutinen kirjoitti artikkelissaan vuoden 1939 vaalien alla, että IKL ei todellakaan matkinut ulkomaisia esikuviaan tai harrastanut vieraiden aatteiden maahantuontia. Hän uskoi saman olevan totta myös Euroopan muiden kansallismielisten liikkeiden osalta. Kaikki olivat hänen mukaansa syntyneet kansainvälisen marxilaisuuden vaikutuksesta.³⁸ Samankaltaisuudet eri kansallismielisten liikkeiden kesken johtuivat siis Nuutisen mukaan yhteisestä vihollisesta. Fasismien synty tai syntymät nähtiin Suomen Heimossa vastareaktioina. Kunnaksen mukaan fasismilla ei olisi ollut tulevaisuutta ilman kommunismin pelkoa.³⁹ Fasismien syntytarina antaa aatteelle, ainakin Suomen Heimon silmissä, hätävarjelijan tapaisen oikeutusperusteen.

Tämä siis oli käsitys fasismien synnystä, mutta vuonna 1934 Hitler ja Mussolini olivat jo vallassa. Suomen Heimon kirjoitukset fasistien vallasta Euroopassa olivat melko positiivisia, koska ne pohjautuivat fasismien syntytarinasta vedettyihin johtopäätöksiin. Jos fasismi ei olisi kukkinut Saksassa, Italiassa ja Espanjassa⁴⁰, olisi maissa vallassa bolševismi. Suomen Heimossa viitattiin muuan ”kansanmieheen”, joka kiteytti teorian kritisoidessaan Hitleriä moittivaa henkilöä: ”Missäs herra luulisi Euroopan olevan, ellei Hitleriä olis?”⁴¹

K.I. Karimiehen artikkelin ”pienen ajatuskokeen” mukaan Saksa olisi saattanut jopa liittoutua Venäjän kanssa.⁴² Liiton seurauksena Saksa olisi saanut Puolan ja Venäjä pohjolan. Saksasta kirjoitettiin Suomen Heimoon myös varoittavaa tekstiä, Hitlerin toiminnan eskaloituessa pitkin 1930-lukua. Suomen Heimossa varoitettiin esimerkiksi helmikuussa 1939, että vaikka Saksan muodostama aatteellinen muuri itää vastaan olikin hyödyllinen, Suomi ei saisi joutua riippuvaiseksi Saksasta taloudellisesti.⁴³ Omasta historiasta tulisi ottaa opiksi.

³⁷ Kunnas 2013, 569.

³⁸ Veikko Nuutinen, ”Tarkoituksena on maan pelastaminen punaisesta hirmuvallasta” (art.). SH 20.6.1939.

³⁹ Kunnas 2013, 645.

⁴⁰ Kansallismieliset voittivat sisällissodan vuonna 1939.

⁴¹ L.J., ”Kaksi hyvää kirjaa” (art.). SH 30.11.1936.

⁴² K.I.Karimies, ”Ajan aalloilla” (art.). SH 31.10.1938.

⁴³ Finno, ”AKS:läisen ajatuksia” (art.). SH 15.2.1939.

Ajatus Saksasta eräänlaisena hopealuotina hyökkäävää Neuvostoliittoa vastaan oli yksi syy sille, miksi fasismi herätti Suomessa kiinnostusta. Vastadiktatuuri olisi viimeinen ase punaista tulvaa vastaan, kuten Heikki Eskelinen luonnehtii väitöskirjassaan.⁴⁴ Vielä vuonna 1937 Suomen Heimossa Saksan varustautumista ei tämän ajatuksen mukaisesti nähty valmistautumisena hyökkäyssotaan.⁴⁵ Kirjoittaja Valajäsen numero 339 kertoi Saksan varustautuvan puolustautumaan hyökkääjää vastaan. Sodan katsottiin kytevän Venäjällä, ei Saksassa. Varustautuminen johtui taas siitä, että Saksa tunsu Venäjän yhtä hyvin kuin AKS. Se tajusi bolsevismin aiheuttaman vaaran Saksalle sekä ”ryssän” halun valloittaa.⁴⁶ Käänteisesti Yhdistyneen kuningaskunnan ulkoministerin Anthony Edenin negatiivinen suhde Saksaan nähtiin ”Ulkopoliittisessa katsauksessa” johtuvan siitä, ettei Eden tajunnut kommunismin maailmanvaaraa.⁴⁷ Olettamus Saksasta Venäjää neutralisoivana voimana poiki Saksalle useita puolustuskirjoituksia Suomen Heimoon.

Uhan näkeminen Saksan sijasta idässä oli toki realistisempaa. Venäjä löytyi heti pitkän rajan takaa. Toisaalta suomalaisten ja niin sanotun kansanrintaman Saksan pelkoa myös pilkattiin Suomen Heimossa usein.⁴⁸ Kirjoittaja Tapani Harmaja ihmetteli artikkelissaan myös englantilaisten kasvanutta sodanpelkoa maaliskuussa 1939. Maaseudulla näkemäänsä varautumista ilmapommituksiin hän piti hullunkurisena.⁴⁹ Lähimmäksi vaaraksi Suomelle Harmaja koki Venäjän ja Englannin yhtymisen. Mielenkiintoisesti Harmaja näki, että jos sota syttyisi, yhtenä syynä siihen olisi ”koko maailman roskalehdistön” mielipiteiden harhaanjohtaminen.⁵⁰

Saksan vahvistumisen nähtiin helpottavan tasapainon varmistamista eli ajatus mahdollisesta yhteistyöstä oli defensiivistä.⁵¹ Fasismi oli Suomen Heimon kirjoittaja M—i K—i:n mukaan tervetullut punaisen aatteen vastavoima myös propagandan saralla.⁵² Suomalaisen tulisi hänen mukaansa iloita tehokkaan mannermaisen voiman syntymistä punaista maailmanpropagandaa vastaan. Hitler nähtiin ainakin suomalaisen porvariston piirissä kansallissankarina, joka auttoi myös muita maita poistaessaan

⁴⁴ Eskelinen 2004, 241.

⁴⁵ Valajäsen n:o 339, ”Kerran on myöhäistä katua” (art.). SH 10.4.1937.

⁴⁶ Valajäsen n:o 339, ”Kerran on myöhäistä katua” (art.). SH 10.4.1937.

⁴⁷ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 28.2.1938.

⁴⁸ K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 28.2.1939.

⁴⁹ Tapani Harmaja, ”Lontoossa ”maailmanlopun edellä”” (art.). SH 25.4.1939.

⁵⁰ Tapani Harmaja, ”Lontoossa ”maailmanlopun edellä”” (art.). SH 25.4.1939.

⁵¹ Markku Jokisipilä & Janne Könönen 2013, 197.

⁵² M—i K—i, ”Propagandain taistelu. Väläyksiä Antikominternin näyttelystä” (art.). SH 30.11.1936.

punaisen aatteen hallitsemastaan maasta.⁵³ Seuraavaa kansallisaatteen sankarinviittaa sovitteli harteilleen Espanjan tuleva diktaattori kenraali Francisco Franco.

1.2 Aatteiden kaksintaistelu Espanjassa

Suomen Heimossa aatteiden nähtiin maalaavan Euroopan maita punaisiksi tai mustiksi.⁵⁴ Espanjan sisällissotaa (1936–1939) kutsuttiin jo 1930-luvulla fasismin ja kommunismin väliseksi taisteluksi.⁵⁵ Muun muassa Jukka Kekkonen mainitsee teoksessaan *Kun aseet puhuvat* (2016), Espanjan sisällissodan olleen tietynlainen prologi tulevalle toiselle maailmansodalle.⁵⁶ Suomen Heimo huomautti kuitenkin, että konflikti ei ollut espanjalaisille aatteiden sotaa.⁵⁷ Sellaisena se nähtiin muualla Euroopassa, jossa sitä seurasivat mielenkiinnolla sekä vasemmisto että oikeisto. Selvää oli, että sodan tuloksena Espanja muuttuisi kartalla punaiseksi tai mustaksi. R. G. Kallian mukaan sodassa oli kysymys siitä, saisiko kansallinen vai kommunistinen leiri puolelleen uuden jäsenen.⁵⁸

Espanjan sisällissota oli sotilaskapina, jonka tavoitteena oli syrjäyttää maan laillinen hallitus.⁵⁹ ”Ulkopoliittisessa katsauksessa” sodan tapahtumia seurattiin tiiviisti ja usein melko neutraalein sananmuodoin. Suomen Heimo oli Espanjan sisällissodassa kuitenkin selvästi kansallisten joukkojen puolella. Kansallisten joukkojen ilmapommituksia puolustettiin, koska niiden katsottiin kohdistuneen vain sotilaallisiin kohteisiin, kuten ammusvarastoihin ja sotatarviketehtaisiin.⁶⁰ Kuolonuhrit johtuivat Derechon mukaan sotilaallisten kohteiden tuhoutumisesta, eli iskujen ei katsottu tarkoituksella kohdistuvan siviilikohteisiin.⁶¹ Guernican pommitus⁶² oli kirjoittaja S.O.A.:n mukaan Espanjan punaisen hallituksen masinoima tietoinen valhe.⁶³ Kansallisten joukkojen kannattaminen oli AKS:lle helppoa seuran venäläisvastaisuuden takia. Punaisten voiton myötä Espanja siirtyisi nimimerkki Rivimiehen mukaan ”ryssän” tukikohdaksi lännessä. Punaisten mahdollinen häviö taas olisi hänen mukaansa ”ryssälle” raskas isku.⁶⁴ Sodan edetessä

⁵³ Markku Jokisipilä & Janne Könönen 2013, 541.

⁵⁴ Pirkka, ”AKS:läisen ajatuksia” (art.). SH 30.10.1937.

⁵⁵ J.L., ”Espanjan tragedia VIII” (art.). SH 31.3.1938.

⁵⁶ Kekkonen 2016, 177.

⁵⁷ J.L., ”Espanjan tragedia VIII” (art.). SH 31.3.1938.

⁵⁸ R. G. Kallia, ””Heimokysymys on osa ratkaisutaistelua kansallisen ja epäkansallisen välillä”” (litteroitu puhe.). SH 22.3.1937.

⁵⁹ Kekkonen 2016, 201.

⁶⁰ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 15.2.1938.

⁶¹ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 31.3.1938.

⁶² Saksalaisten joukkojen suorittama siviilikohteen ilmapommitus.

⁶³ S.O.A., ”Euroopan toisesta neuvostotasavallasta” (art.). SH 31.5.1938.

⁶⁴ Rivimies, ”Rivimiehen mietteitä” (art.). SH 31.8.1936.

kansallisten menestys muuttui Suomen Heimon mukaan mustan aatteen nosteeksi muuallakin. Nimimerkki Vaaka kirjoitti, että sota oli luonut antibolševistisen valtaryhmyksen, joka koostui pienten valtioiden lisäksi suurvalloista Saksa ja Italia.⁶⁵

Espanjan fasisin liikkeeseen kasvu- tai syntytarina myötäili Suomen Heimon mukaan aatteen syntytarinaa muualla Euroopassa. Liike sai kirjoittaja J.L:n mielestä vauhtia tai elvytystä bolševismien vaarasta jo ennen sisällissodan alkua.⁶⁶ Punaiset lähtivät liikkeelle ja kun fasisit aseistautuivat heitä vastaan, kansalaissodan tuntua alkoi olla ilmassa, kuten J.L. asian muotoili.⁶⁷ Sodan perimmäisenä syynä nähtiin punainen aate.

Toisin kuin ”Ulkopoliittisen katsauksen” kirjoittaja Derecho, joka uutisoi sodasta pääosin neutraalisti, kirjoittaja J.L ei puolueettomuuttaan peitellyt. Eroa tietysti selittää ”Ulkopoliittisen katsauksen” uutismainen luonne verrattuna artikkeleihin. Toisaalta myös Derecho otti joihinkin aiheisiin selvästi kantaa.⁶⁸ J.L:n kirjoituksissa kansalliset joukot kuvattiin hartaina talonpoikina.⁶⁹ Lukija saa mielikuvan, että viaton talonpoika oli Espanjassa joutunut tarttumaan aseisiin ”punarosvojen” tullessa tuhoamaan hänen elämäntapaansa. Punaiset joukot yhdistettiin maaseudun sijaan suuriin kaupunkiin. J.L. kirjoitti tarkemmin Ebron suistomaan suurista kaupungeista, joista punaiset joukot tulivat ”saastaisen rottalauman tapaan”.⁷⁰ J.L:n kirjoitukset olivat samankaltaisia varsinkin myöhemmän francolaisen ajattelun kanssa. Francolaiset tulivat näkemään sisällissodan välttämättömänä taisteluna kansallisten arvojen, kulttuurin ja elämäntavan säilymisen puolesta.⁷¹

Suomessa punainen aate Neuvostoliiton muodossa koettiin konkreettiseksi sodan uhaksi. AKS muistutti, että idästä oltiin Suomeen hyökätty lähes jokaisen miespolven aikana.⁷² Muualla Euroopassa, kuten Espanjassa, punainen uhka nähtiin ensisijaisesti aatteellisena.⁷³ Maailmanvallankumous saattoi pulpahtaa esiin missä tahansa ja kansallismielisyys koettiin Suomen Heimossa ainoaksi vastalääkkeeksi. Espanjan

⁶⁵ Vaaka, ”Bolševismi hyökkää” (art.). SH 15.9.1936.

⁶⁶ J.L., ”Espanjan tragedia V” (art.). SH 31.1.1938.

⁶⁷ J.L., ”Espanjan tragedia VI” (art.). SH 15.2.1938.

⁶⁸ Muun muassa myöhemmin käsittelemässäni uutisoinnissa kristalliyöstä.

⁶⁹ J.L., ”Mies Francon armeijassa” (Kirja-arvostelu). SH 31.5.1938.

⁷⁰ J.L., ”Mies Francon armeijassa” (Kirja-arvostelu). SH 31.5.1938.

⁷¹ Kekkonen 2016, 319.

⁷² Uola 2011, 137.

⁷³ Toki aateristiriidat johtivat myös erinäisiin sotilaallisiin konflikteihin.

tapahtumissa lääkkeen parantava vaikutus sai uuden todisteen. Kirjoittaja Rivimiehen mukaan Espanjan kansalliset laittoivat osaltaan sulkua maailmanvallankumoukselle.⁷⁴

1.3 Fasistinen Saksa

Adolf Hitler nimitettiin Saksan valtakunnankansleriksi tammikuussa 1933. Muutamaa kuukautta myöhemmin pidetyissä vaaleissa kansallissosialistien äänimäärä ylsi 44 prosenttiin, mutta Hitler sai silti parlamentilta diktatorisen vallan. Mussolinin seitsenvuotinen taival fasistiseen diktatuuriin kesti Hitlerillä vain kymmenen kuukautta, kuten Kunnas huomauttaa.⁷⁵

AKS järjesti opintomatkan Hitlerin valtakuntaan vuoden 1935 alussa. Tuolloin Hitlerin valta oli jo vakiintunut ja liikkeen vasemmistolaisempi puoli oli likvidoitu.⁷⁶ Matkaan lähti 10-henkinen joukko tutustumaan Saksan oloihin. Saksasta tuli Suomeen samankokoinen⁷⁷ joukko AKS:n kesäleirille.⁷⁸ Matkalle oli kirjoittaja M.H.:n mielestä tarvetta, koska Saksasta kertovaan painettuun sanaan oli hankala luottaa.⁷⁹ Matkalle lähteneet voisivat siis palatessaan paikkailla väärää tietoa Saksasta lehden lukijoille. Toiseksi tavoitteeksi kerrottiin kohdemaan ihmisten ajattelun parempi ymmärtäminen, johon pitkä, noin kuukauden mittainen opintomatka antoi mahdollisuuden.⁸⁰

Matkalla AKS näki kansallissosialistisen maan, jonka kansa oli heidän mukaansa tunnustanut aatteen omakseen.⁸¹ Lähes kaikki Hitlerin muutokset Saksassa kuvattiin Suomen Heimom matkakertomuksessa positiivisesti. Työleirit nähtiin kansaa yhdistävinä paikkoina, joissa kansalaiset tekivät merkityksellistä ruumiillista työtä. Suomalaisdelegaatio vieraili myös 8–10-vuotiaiden leirillä. Työväenkortteleista kerättyjen lapsien kahdeksan kuukauden mittainen leiri miellettiin hyväksi uudistukseksi. Lapset oppivat leirillä työntekoa sekä kuria, kun muuten he vain notkuisivat kaupungin kaduilla toimettona. Lisäksi leiri nähtiin helpotuksena köyhien lasten vanhemmille.⁸² Puola rinnastettiin matkakertomuksessa mielenkiintoisesti sekä ruotsalaisuuteen että

⁷⁴ Rivimies, ”Rivimiehen mietteitä” (art.). SH 15.9.1936.

⁷⁵ Kunnas 2013, 32.

⁷⁶ Kunnas 2013, 33.

⁷⁷ Suomen Heimossa oli puhetta 15 saksalaisesta, mutta Klingen mukaan matkailijoita oli saman verran eli 10.

⁷⁸ Klinge 1978, 194.

⁷⁹ M.H., ”Työtä – järjestystä – suunnitelmallisuutta” (art.). SH 16.9.1935.

⁸⁰ Klinge 1978, 194.

⁸¹ M.H., ”Työtä – järjestystä – suunnitelmallisuutta” (art.). SH 16.9.1935.

⁸² M.H., ”Työtä – järjestystä – suunnitelmallisuutta” (art.). SH 16.9.1935.

Venäjäan. Kirjoittaja raportoi, että eräällä seudulla saksalaisia lapsia puolalaistetaan, kuten suomalaisia lapsia ruotsalaistetaan Suomen ruotsalaisseuduilla. Saksan Puolan vastainen raja nähtiin taas epäoikeudenmukaisuudessaan Suomen itärajan tapaisena.⁸³ M.H. liitti kirjoituksensa loppuun suomalaisdelegaation johtajan kommentin: ”Meillä oli jo Suomesta lähtiessämme usko kansallissosialistiseen Saksaan emmekä siinä uskossamme ole täällä pettyneet.”⁸⁴

Kirjoituksissa suomalais- ja saksalaisdelegaatioiden leireistä, enemmän kuin Suomen Heimom muissa kirjoituksissa Hitlerin Saksasta, näkyi vahva suomalaissaksalainen toverillisuus sekä yhteisymmärrys. Kirjoituksista ei löytynyt mitään negatiivista sanottavaa Saksan oloista tai maan hallinnon toiminnasta.

Oikeistoradikaalius takkuili selvästi Suomessa 1930-luvun loppupuolella.⁸⁵ Saksassa aate nähtiin taas elämänsä kunnossa, kuten matkakertomuksesta käy ilmi. Suomen Heimossa näyttäytyi selvä kateus Saksaa ja sen hallintoa kohtaan. Saksa oli lopettanut sisäisen anarkian ja tuonut tilalle kurin ja järjestyksen.⁸⁶ Puoluepolitiikkaa arvostellut ja Alapuron mukaan toiminnassaan ja ideologiassaan autoritääriin AKS ei kritisoinut Saksaa parlamentarismien puutteesta.⁸⁷ Suomessa hallitukset vaihtuivat tiuhaan tahtiin, kun Saksassa päätöksien tiellä ei ollut oppositiota. Saksan uudistuksista, joissa ei ollut turhaa byrokratiaa ja teoretisointia, oli kirjoittaja S.O.A:n mukaan Suomellakin oppimista.⁸⁸

Erinäisten suomalaisten tahojen kritiikki Saksaa kohtaan herätti Suomen Heimossa ihmetystä varsinkin kirjoittaja K.I. Karimiehessä. Karimies huomautti artikkelissaan, että Suomessa oli vallalla naiivi asenne kaikkien epädemokraattisten hallintojen aliarvoisuudesta.⁸⁹ Karimies toisti myös ajatusta siitä, että Hitleriä moititaan Suomessa turhaan, koska hän ei ollut tehnyt Suomelle mitään konkreettista pahaa.⁹⁰ Karimies otti osaa keskusteluun Itävallan liittämistä Saksaan (*Anschluss*) ihmettelemällä, miksi Suomessa raivoten tuomittiin Saksan toimia, vaikka Hitler ei ole Suomen rikoslain ulottuvilla.⁹¹

⁸³ M.H., ”Työtä – järjestystä – suunnitelmallisuutta” (art.). SH 16.9.1935.

⁸⁴ M.H., ”Työtä – järjestystä – suunnitelmallisuutta” (art.). SH 16.9.1935.

⁸⁵ Uola 2006, 252.

⁸⁶ Tšuudi, ”AKS:läisen ajatuksia” (art.). SH 30.7.1937.

⁸⁷ Alapuro 1973, 90.

⁸⁸ S.O.A., ”Asiallinen kuvaus Saksasta” (Kirja-arvostelu). SH 30.10.1937.

⁸⁹ K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 31.3.1938.

⁹⁰ K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 30.9.1937; K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 31.10.1938.

⁹¹ K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 31.3.1938.

Kansallissosialismi liitettiin Suomen Heimossa myös vasemmiston piiriin. Saksalaista fasismia kirjoittaja S.O.A piti osana sosialismin laajaa aatekirjoa, koska maassa oli sovellettu käytäntöön sosialidemokratian teorioita ja periaatteita.⁹² Tämä ei kuitenkaan hänen mukaansa tarkoittanut, että kansallissosialistit olisivat lähelläkään marxilaisia aatteellisesti. Fasismissa sosialistisuus oli kansallista.⁹³ K.I. Karimies päätyi omassa artikkelissaan samankaltaiseen tulkintaan. Karimiehen mukaan Saksa oli käytännössä toteuttanut monia sosialistisia teorioita, vaikka marxilaisuutta pidettiin Saksassa ”juutalaisten inhottavimpana keksintönä”. Kirjoittaja J.L kertoo, että sosialismi ilmenee eri paikoissa eri nimillä, kuten kansallissosialismi, parlamentaarinen sosialismi ja italialainen fasismi.⁹⁴ On syytä huomioida, että sanalla sosialismi ei ollut yhtä ääri-vasemmistolaisista leimaa 1930-luvulla kuin nykyaikana. Jopa AKS:n piirissä puhuttiin Uolan mukaan ”valkoisesta sosialismista” erotuksena punaisesta sosialismista. Tavoitteena ”valkoisella sosialismilla” oli ruotsalaispääoman suomalaistaminen.⁹⁵

Markku Hyrkkänen kirjoittaa teoksessaan menneestä tulevaisuudesta. Hänen mukaansa historian ymmärtäminen vaatii käsitystä siitä, miten ihmiset tekivät valintoja tulevaisuutta mielessä pitäen.⁹⁶ Klinge pitää menneisyys–tulevaisuus–vastakohtaisuutta AKS:n ideologialle tärkeänä asiana. Menneisyys miellettiin synkäksi, mutta tulevaisuus tuntui olevan toivoa täynnä.⁹⁷ Venäjä luultavasti kuvasti Suomen Heimon kirjottajille pimeää menneisyyttä sekä pelkoa siihen palaamiseen. Uolan mukaan 1930-luvulla seuran kuuluisa ”ryssäviha” muuttui ”ryssänpeloksi”.⁹⁸ Luultavasti tästä syystä Saksaan päin katsottiin niin sinisin silmin. Toki monet suomalaiset kiinnostuivat fasismista aivan muista syistä. Miika Siironen mukaan äärivalkoiset näkivät aatteessa vallankumouksellista potentiaalia, eli mahdollisuuden kaapata yhteiskunnallista valtaa ohi edustuksellisen demokratian.⁹⁹ Fasismi oli 1930-luvulla aatteena nuori, joten Suomen Heimossa ymmärrettävästi esiintyi eriäviä mielipiteitä sen alkuperästä ja suhteesta muihin aatteisiin. Fasismien analysointia oli hankaloittamassa myös aatteen vasemmistolaiset piirteet.

⁹² S.O.A., ”Opas kansallissosialismin tuntemiseen” (kirja-arvostelu). SH 15.12.1938.

⁹³ Vaaka, ”Komintern ”vapauttaa” Aasiaa”(art.). SH 1.4.1935.

⁹⁴ J.L., ”Myytin voittokulku” (art.). SH 15.11.1938.

⁹⁵ Uola 2016, 46.

⁹⁶ Hyrkkänen 2002, 246.

⁹⁷ Klinge 1973, 53.

⁹⁸ Uola 2011, 134.

⁹⁹ Siironen 2017, 282.

2. ANTISEMITISMI

AKS:n antisemitismia eli juutalaisvastaisuutta on muutamassa valitsemassani tutkimuksessa käsitelty. Heikki Eskelinen käsittelee aihetta väitöskirjassaan lyhyesti. Pekka Valtonen käy teoksessaan läpi AKS:n suhdetta vapaamuurariuteen, mutta hänen ajallinen rajauksensa ulottuu vuoteen 1935. Jari Hanskin teoksen lähdeluettelosta ei Suomen Heimoa löydy ollenkaan. Sotienvälisen ajan kansallisuusaatteen merkittävin julkaisukanava¹⁰⁰ jäi tarkastelun ulkopuolelle. Suomen Heimossa esiintyvää antisemitismia ei Eskelisen mukaan perustella, koska sekä kirjoittajat että lukijat pitivät juutalaisvastaisuutta itsestään selvänä.¹⁰¹ Useissa rotuopillisissa kirjoituksissa annetaan kuitenkin selvät syyt ja perustelut, miksi esimerkiksi Saksa halusi eroon juutalaisistaan. Lisäksi tietoa tai salaliittoteorioita juutalaisten vallasta elämän eri aloilla ei Suomen Heimossa pidetä itsestään selvänä, vaan yhteydet selitetään auki lukijalle. Ajallinen rajaukseni osuu ajanjaksolle, jolloin antisemitismi oli valtavirtaa. Jari Hanski pitää vuosia 1933–1938, paljolti Hitlerin hallinnon takia, yhtenä juutalaisvastaisuuden nousukautena Suomessa.¹⁰²

2.1 Salaliittoteorioita

Salaliittoteoriat rakentuvat usein tarinaan jonkin ryhmän suunnitteleman salajuonesta. Saadakseen kannatusta teoria tarvitsee tietysti todisteita taakseen. Juutalaisiin liittyvät salaliittoteoriat usein ”todistetaan” juutalaisten näkyvyydellä tietyillä aloilla tai hallinnoissa, kuten Neuvostoliitossa. Eskelisen mukaan juutalaisten näkyvä rooli Leninin lähipiirissä, kommunismissa ja jopa sosialismissa yleensäkin oli aikalaisilla tiedossa.¹⁰³ Tällä Eskelinen perustelee, miksi juutalaisvastaisuutta esiintyi AKS:n kirjoituksissa. On kuitenkin tärkeä muistaa, että tiedostus juutalaisten määrästä erinäisissä ryhmissä ei vielä täytä salaliittoteorian kriteerejä.

Juutalaisista puhuttiin Suomen Heimossa kansallisuutena muiden joukossa.¹⁰⁴ Juutalaisilla oli kuitenkin oma erityispiirteensä verrattuna muihin kansoihin tai kansallisuuksiin. Heitä pidettiin luonteeltaan kansainvälisinä. Tämä korostui

¹⁰⁰ Pekka Valtonen luonnehdinta Suomen Heimosta. Valtonen 2018, 261.

¹⁰¹ Eskelinen 2004, 240.

¹⁰² Hanski 2006, 410.

¹⁰³ Eskelinen 2004, 240.

¹⁰⁴ Olavi Airas, ”Kirje Suomen joutsenen neljänneltä matkalta” (art.). SH 30.4.1935.

juutalaisuuden mainitsemisella henkilön kansallisuuden yhteydessä.¹⁰⁵ Kansainvälisyys koettiin tietysti viholliseksi omalle kansallismieliselle aatteelle. Kommunismi oli kansainvälisenä aatteena suurin vihollinen AKS:n kansallismielisyydelle, mutta juutalaisuus oli yksi niistä asioista, jotka kommunismiin liitettiin. Teuvo Laitila mainitsee teoksessaan *Uskonto, isänmaa ja antisemitismi* (2014), että varsinkin radikaalioikeistossa juutalaiset määriteltiin suomalaisten vihollisiksi juuri heidän kansainvälisyytensä takia.¹⁰⁶ Luonteeltaan negatiiviset kirjoitukset kansainvälisistä juutalaisista Suomen Heimom sivuilla voi karkeasti jakaa kolmeen ryhmään eli kirjoituksiin salaliittoteorioista, juutalaiskysymyksestä ja Saksan toimista omaa juutalaisväestöään kohtaan.

Useat Suomen Heimom kirjoittajat uskoivat ajan salaliittoteorioihin juutalaisuudesta. Teorioita on monia ja niiden suurudella on paljonkin eroa. Kirjoituksia oli aina juutalaisten maailmanherruudesta tiettyjen lehtien juutalaisiin vaikuttajiin.¹⁰⁷ Suomen Heimom teksteistä näkyi myös salaliittoteoreetikoille tyypillinen piirre, eli jos uskoo yhteen teoriaan, uskoo luultavasti moneen muuhunkin. Syytöksiä juutalaisista taloudellisten järjestelmien hallitsijoina ei ollut monta. Juutalaisen pääoman roolia mediassa kuitenkin kommentoitiin muutamaan otteeseen.¹⁰⁸ Yhdessä nimimerkki Eteläpohjalaisen talonpojan kirjoituksessa juutalaisten kuitenkin ajateltiin pitävän käsissään koko talousjärjestelmää, jonka he olivat kirjoittajan mukaan myös kehittäneet.¹⁰⁹ Kirjoittajan juutalainen oli tehnyt työn talousjärjestelmien eteen kukistaakseen muiden kansojen hyvinvoinnin. Perusteluja sille miksi juutalaiset pyrkisivät muiden kansojen hyvinvoinnin heikentämiseen ei tekstissä annettu. Kirjoittaja luultavasti piti tätä pyrkimystä juutalaisille ominaisena piirteenä.

Vapaamuurarius yhdistettiin Suomen Heimossa juutalaisuuteen, kuten tehtiin yleisesti Suomen äärioikeistossa.¹¹⁰ Vapaamuurariudessa kauhistutti sen kansainvälisyys sekä mahdollisuus vallankumoukseen. Seuran jäseniltä kiellettiin vapaamuurareihin liittyminen vuonna 1932, ja neljä vuotta myöhemmin Suomen Heimossa vaadittiin jo koko vapaamuurarijärjestön lakkauttamista, nimimerkki *J—o L—o*:n kirjoittamassa artikkelissa. Kirjoittajan mukaan internationalen johto koostui

¹⁰⁵ SH passim.

¹⁰⁶ Laitila 2014, 128.

¹⁰⁷ Muun muassa ruotsalainen lehti *Ny*.

¹⁰⁸ "Maailman silmä ja korva" (pak.). SH 30.10.1937.

¹⁰⁹ Eteläpohjalainen talonpoika, "Mitä talonpoika toivoo ylioppilaalta nykyaikana" (art.). SH 16.4.1938.

¹¹⁰ Hanski 2006, 373.

”juutalaisvapaamuurarillisista raharuhtinaista”.¹¹¹ Tekstissä kerrottiin faktana vapaamuurarien korkeimman johdon juutalaisuus sekä sen tavoite lisätä kansainvälisen juutalaisuuden valtaa. Mielenkiintoisesti kirjoittaja huomautti, että jotkut tahot myös paisuttelevat vapaamuurarikysymyksen merkitystä. Väheksymistä kuitenkin esiintyi kirjoittajan mukaan enemmän. Vapaamuurarit olivat kirjoittajan mielestä vaarallisia muun muassa järjestön vallankumouksellisen potentiaalin takia. Yhtenä esimerkkinä kirjoittaja esitti Ranskan suuren vallankumouksen (1789–1799), jonka hän oli itse osoittanut heidän työkseen. Lopussa kirjoittaja viittasi maihin, joissa järjestö oli jo ehditty lakkauttaa. Italia ja Saksa olivat listassa ensimmäisinä.¹¹²

2.2 Juutalaisuus ja kommunismi

Kansallissosialistiselle Saksalle tuttu tapa yhdistää juutalaisuus vasemmistoon ja varsinkin bolševismiin näkyy myös Suomen Heimon sivuilla. SDP:n kansainvälisiä suhteita käsittelevässä kirjoituksessa tulee hyvin esille juutalaisuuden ja vasemmiston kuviteltu suhde. Kirjoitus oli selvästi vastahyökkäys IKL:n puolesta, jota epäiltiin liittolaisuuksista Euroopan fasistisiin valtioihin.¹¹³ Artikkelissa oli lueteltuna toisen internationaalien johto. Jokainen yhdeksästä johtajasta oli luettelon mukaan juutalainen ja kuusi heistä miljonäärejä. SDP:n katsottiin olevan ”juutalaiskapitalistien” vallan alaisia, koska puolue ilmoitti noudattavansa sosialistisen työväen internationaalien päätöksiä. Marxilaisuuden ja juutalaisuuden yhteispeli löydettiin artikkelista aina Marxista ja Engelsistä saakka, joita kirjoittaja piti muiden kuuluisien vasemmistolaisten ohella ”juutalaisporhoina”.¹¹⁴ Suomalaisten marxilaisten rikkaus mainittiin, mutta heitä ei suinkaan pidetty juutalaisina. Pelkästään vasemmistoa ei juutalaisuuteen liitetty, vaan kansanrintamankin katsottiin olevan ”vapaamuuraripiirien” johdon alaisia.¹¹⁵

Juutalaisten ja bolševikkien rinnastaminen alkoi Suomessa jo 1910–1920-luvuilla.¹¹⁶ Rinnastukseen liittyi Hanskin mukaan aiemmin mainitsemani juutalaisten kuviteltu vallankumouksellisuus.¹¹⁷ AKS:n oli helppoa innostua rinnastuksesta, koska sen perivihollinen Venäjä nähtiin sen myötä entistä pahempana fasistisissa maissa. Innostus

¹¹¹ J—o L—o, ”Vapaamuurarijärjestö lakkautettava” (art.). SH 15.9.1936.

¹¹² J—o L—o, ”Vapaamuurarijärjestö lakkautettava” (art.). SH 15.9.1936.

¹¹³ Kirjoitus ilmestyi juuri ennen vuoden 1936 eduskuntavaaleja.

¹¹⁴ Karl Marx ei ollut rikas eikä Friedrich Engels juutalainen.

¹¹⁵ R. G. Kallia, ”Mistä nyt on kysymys?” (art.). SH 20.6.1939.

¹¹⁶ Hanski 2006, 181.

¹¹⁷ Tässä tapauksessa lokakuun vallankumouksessa.

näkyi nimimerkki M—i K—i:n kirjoituksessa Propagandain taistelu.¹¹⁸ Kirjoittaja kertoi kokemuksestaan Berliinin bolševikkiaiheisessa näyttelyssä: ”Näyttelyn järjestäjät olivat kiitettävän innokkaasti pyrkineet kansantajuistamaan esitystään korottamalla kaikkialla juutalaisten määräävää asemaa Neuvosto-Venäjällä.”¹¹⁹ Varsinaisen ”ryssävihan” vähäisyyteen näyttelyssä kirjoittaja kuitenkin pettyi.

Berliinissä vierailut kirjoittaja törmäsi mielenkiintoiseen eroon AKS:n ja tuon ajan Saksan ajatuksissa bolševikkijuutalaisista. Saksassa bolševikkeja vihattiin enemmän heidän väitetyn juutalaisuuden kuin bolševismin takia. AKS taas vihasi bolševikkeja, koska he olivat ”ryssiä” – ei siksi, että he saattoivat olla juutalaisia. Saksassa ei ollut Suomen sisällissodan tapaista konfliktia ruokkimassa ”ryssävihaa”. Suomessa juutalaisvihaa oli taas vaikea lietsoa, koska heitä oli niin vähän.¹²⁰ Toisaalta vähäinen kontakti juutalaisten kanssa varmasti helpotti erinäisiin salaliittoteorioihin uskomista.

Juutalaisvihaan ei Suomen Heimossa saatu hyvää otetta. Jari Hanski kertoo teoksessaan, että suomalainen äärioikeisto oli 1900-luvun alkupuolella enemmän kansallismielistä kuin kansallissosialistista. Juutalaisia ei siis tarvittu vastustajiksi, koska kansallismielisille Neuvostoliitto täytti paikan paremmin kuin hyvin.¹²¹ Tästä huolimatta Suomen Heimon kirjoittajat selkeästi imivät fasisteilta vaikutteita antisemitistisiin kirjoituksiinsa. Innostusta kirjoittaa aiheesta luultavasti lisäsi ”ryssäviha”, joka monille fasisteille oli juutalaisvihan synonyymi.

2.3 Reaktioita Saksan juutalaisvastaisuuteen

Antisemitismi oli keskeinen osa kansallissosialistista ideologiaa. Saksan hallinto koki juutalaisten vaikutuksen ja lopulta koko ihmisryhmän olemassaolon Saksalle haitallisena. Markku Jokisipilän ja Janne Könösen mukaan kommunismin ohella Saksassa juutalaisuuden nähtiin rikkovan kansallista yhtenäisyyttä ja rotuhygieniää. Tämä kansallissosialismin piirre ei ollut huhu, vaan Suomessa laajasti tiedostettu osa aatetta.¹²²

Saksaa tietysti pidettiin maana, joka oli nostanut juutalaiskysymyksen puheenaiheeksi. Aiheesta kirjoitettiin Suomen Heimossa ”Väestökysymyksestä” artikkelisarjan

¹¹⁸ M—i K—i, ”Propagandain taistelu. Välähdyksiä Antikominternin näyttelystä” (art.). SH 30.11.1936.

¹¹⁹ M—i K—i, ”Propagandain taistelu. Välähdyksiä Antikominternin näyttelystä” (art.). SH 30.11.1936.

¹²⁰ Hanski 2006, 402.

¹²¹ Hanski 2006, 402.

¹²² Jokisipilä & Könönen 2013, 540.

viidennessä osassa nimeltä ”Rotukysymys”.¹²³ Artikkelin antaa hyvän kokonaiskuvan siitä minkälaisena Saksan juutalaisten tilanne nähtiin Suomen Heimossa 1930-luvun loppupuolella. Saksan juutalaisvastainen toiminta oli artikkelin kirjoittaja E.K:n mukaan nostanut juutalaiskysymyksen liberalistisen maailman keinoksi hyökätä Saksaa vastaan. Näitä hyökkäyksiä tehtiin kirjoittajan mukaan vähäisellä tiedolla ja huonolla asiantuntemuksella.¹²⁴ Monissa kirjoituksissa korostettiin innokkaasti muun muassa Yhdysvaltojen ja Englannin tekopyhyyttä liittyen Saksan juutalaiskysymykseen tai rotupolitiikkaan. Yhdysvalloilla oli oma rotupolitiikkansa, mikä tietysti vei pohjaa sen aiheelliselta kritiikiltä Saksan toimia kohtaan. Kirjoittaja Tapani Harmaja taas pohtii artikkelissaan, miten Englanti voi irlantilaisongelmineen kertoa Saksalle, miten sen tulisi hallita vähemmistöjään.¹²⁵

E.K mainitsi, että juutalaisille oli Saksassa annettu toisen asteen kansalaisoikeudet. Pyrkimyksenä teolla oli kirjoittajan mukaan rajoittaa juutalaisille oma autonominen¹²⁶ elämänpiirinsä, jonka sisällä he voisivat toimia haluamallaan tavalla. Käsitys juutalaisten kohtalosta kuulostaa naiivilta, mutta tulkintaa saattaa selittää kirjoituksen viimeinen kappale. Kirjoittaja huomautti siinä, että kulttuuriliberalistisessa maailmanlehdissä levitetty tiedot Saksan hirveistä juutalaisvainoista olivat täysin perättömiä. Luotto kansallissosialistisen Saksan lähteisiin oli kirjoittajalla suuri. Saksan puolesta miljoonasta juutalaisesta oli hänen mukaansa karkotettu maasta vain muutama sata, jotka hekin yksinomaan kommunistisen toiminnan takia. Omin ehdoin lähteneet olivat taas tehneet näin ”etsiäkseen parempia metsästysmaita”. Jotkut olivat kirjoittajan mukaan jo palanneet takaisin. Metsästysmaa -käsitteessä, jolla ilmeisesti viitataan juutalaisten asuttamiin alueisiin, korostuu ajatus juutalaisista isänmaattomana kansana. Kuka surisi poismuuttoa tai karkottamista metsästysmailta?

E.K:n mukaan Saksa halusi vähentää juutalaisten valtaa useilla elämänaloilla. Valta oli kirjoittajan mukaan noussut ensin rahamaailmassa, josta juutalaiset olivat levinneet vaikuttamaan kulttuurissa, laissa ja lääketieteessä sekä enenevässä määrin hallinnossa ja politiikassa.¹²⁷ Tekstissä korostui ajatus juutalaisten kansainvälisestä luonteesta.

¹²³ E.K., ”Väestökysymys V. Rotukysymys” (art.). SH 25.11.1937.

¹²⁴ E.K., ”Väestökysymys V. Rotukysymys” (art.). SH 25.11.1937.

¹²⁵ Tapani Harmaja, ”Lontoossa ”maailmanlopun edellä”” (art.). SH 25.4.1939.

¹²⁶ Autonominen on tekstissä lainausmerkeissä.

¹²⁷ Juutalaisten valta eri elämänaloilla esitetään tekstissä faktana.

Juutalaisille tärkeäksi asiaksi E.K. koki oman menestyksen, ei Saksan kansan.¹²⁸ Samalla Saksan toimet tai juutalaisten vainoaminen näyttäytyivät vähemmän vakavana. Juutalaiset vain siirtyisivät muualle, koska heille kotimaa oli se riistomaa, jota sillä hetkellä asuttivat.¹²⁹ Edes kieli ei yhdistänyt juutalaisia maahan, koska he aina omaksuivat kielen siltä kansalta, jonka kustannuksella elivät.¹³⁰

Tekstiä Saksan juutalaisvastaisuudesta löytyy Suomen Heimosta tutkimusajankohtanani varsinkin uutisoinnissa *Anschlussista* (1938) ja kristalliyöstä (1938). *Anschluss* eli Itävallan liittäminen kansallissosialistisen Saksan yhteyteen nosti esille liitetyn alueen juutalaisen väestön kohtalon. Suomen Heimossa huomautettiin, että juutalaisten asema oli liitetyillä alueilla saatettu samalle tasolle kuin Saksassa.¹³¹ Samassa artikkelissa kuitenkin varoitettiin uskomasta greuelpropagandaan.¹³² Tiedot juutalaispogromeista sekä luvut itsemurhan tehneistä ja vangituista olivat kirjoittajan mukaan huikeasti ja tahallisesti liioiteltuja ”kuten aina”. Tietoja hän ei kuitenkaan pitänyt kokonaan perättöminä. Kirjoittaja viittasi myös mielestään viralliseen tietoon. Virallisen tiedon mukaan 2000 ihmistä saatettiin turvasäilöön ja itsemurhan tehneiden joukossa oli juutalaisia suurliikemiehiä ja oppineita.¹³³

Virallisen tiedon mahdollista valheellisuutta ei jutussa pohdittu. Kirjoittaja vain huomautti, että itsemurhan tehneiden määrä oli suunnilleen sama kuin Wienin kokoisessa kaupungissa normaalina viikkona.¹³⁴ Wienin juutalaisten ahdinko tiedostettiin Suomen Heimossa hieman paremmin puoli vuotta *Anschlussin* jälkeen.¹³⁵ Kirjoittaja K.I. Karimies kuitenkin korosti kirjoituksessaan, että juutalaisten määrä Wienissä johtui muun muassa bolševikkien tekemistä juutalaisten karkotuksista. Tästä syystä hän koki, että Venäjä oli Saksan lisäksi syypää Wienin juutalaisvainoihin.¹³⁶

2.4 Kristalliyö

Saksalaisen lähetystövirkaileijan murha aloitti vuoden 1938 marraskuun 9. ja 10. päivän välisenä yönä juutalaisiin kohdistuvaa väkivaltaa Saksassa. Kristalliyöksi kutsutusta

¹²⁸E.K., ”Väestökysymys V. Rotukysymys” (art.). SH 25.11.1937.

¹²⁹E.K., ”Väestökysymys V. Rotukysymys” (art.). SH 25.11.1937.

¹³⁰Hannes Pukki, ”Kieli ja rotu” (art.). SH 15.5.1937.

¹³¹Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 31.3.1938.

¹³²Tahallista vääristelyä tai paisuttelua sisältävän tiedon levittämistä vihollisen rikoksista.

¹³³Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 31.3.1938.

¹³⁴Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 31.3.1938.

¹³⁵K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 15.9.1938.

¹³⁶K.I.Karimies, ”Ajan aalloilta” (art.). SH 15.9.1938.

väkivallan purkauksesta uutisoitiin Suomen Heimossa saman kuun viimeisenä päivänä.¹³⁷ ”Ulkopoliittisessa katsauksessa” oli tekstiä sekä tapahtumasta että erinäisistä reaktioista siihen.¹³⁸ Juutalaisvihan laajuudesta kristalliyönä oli ”Ulkopoliittisen katsauksen” kirjoittaja Derecho hyvin selvillä. Juutalaisia kirjoittajan mukaan pidätettiin ja suljettiin keskitysleireille. Derecho kuitenkin huomautti, että näin tehtiin myös juutalaisten omaksi hyväksi, jotta heitä voitaisiin suojella kiihtyneiltä väkijoukoilta. Kuten uutisoinnissa *Anschlussista*, kristalliyössä kerrottiin kuolleen vain itsemurhan tehneitä juutalaisia.¹³⁹ Kristalliyönä kuoli 91 ihmistä, eikä suinkaan vain oman käden kautta.¹⁴⁰

Kristalliyö johti Derechon mukaan joukkoon määräyksiä, jotka tekisivät juutalaisten elämän Saksassa sietämättömäksi.¹⁴¹ Näitä olivat muun muassa miljardin yhteissakko virkailijan murhasta ja liiketoiminnan harjoittamisen kieltö. Uutisoinnin jälkeen Derecho ryhtyi pohtimaan syitä Saksan toimintaan kristalliyönä. Toiminnan hän näki seuraukseksi piintyneestä antisemitismistä, mutta myös kostonhimosta. Väkivaltaa hän piti Saksan osoitukseksi siitä, että samantapainen juutalaisten toiminta johtaa kärsimykseen kaikille maan juutalaisille.¹⁴²

Derechon mielestä kristalliyön ja sen jälkeisten juutalaisvainojen oikeudenmukaisuutta ja poliittista viisautta täytyi pitää erinomaisen suuressa määrin epäiltävänä.¹⁴³ Hän kuitenkin huomautti, että Saksa voisi vedota englantilaisten toimiin Palestiinassa ja Neuvostoliiton harjoittamiin joukkoteloituksiin perustelleessaan kristalliyön oikeutusta. Derecho vaikuttaa tekstissään enemmän pettyneeltä kuin tuomitsevalta. Saksalaiset jättivät Derechon mukaan huomioimatta juutalaisten valvoman lehdistön vaikutusta maailman yleiseen mielipiteeseen Saksasta. Juutalaisten valvoman lehdistön takia ”suhteellisen lieviinkin juutalaisvainoihin” Saksassa suhtaudutaan täysin eri tavoin kuin joukkomurhiin Neuvostoliitossa tai kapinoiden kukistamisiin länsivaltojen siirtomaissa.¹⁴⁴ Kristalliyötä käsittelevässä ”Ulkopoliittisessa katsauksessa” näkyi antisemitismille tyypillinen piirre: juutalaisten ollessa ahdingossa heillä nähdään edelleen olevan suuri määrä valtaa.

¹³⁷ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 30.11.1938.

¹³⁸ Kuun 15. päivä ilmestyneessä lehdessä ei ole mainintaa kristalliyön tapahtumista.

¹³⁹ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 30.11.1938.

¹⁴⁰ Kunnas 2013, 34.

¹⁴¹ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 30.11.1938.

¹⁴² Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 30.11.1938.

¹⁴³ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 30.11.1938.

¹⁴⁴ Derecho, ”Ulkopoliittinen katsaus” (art.). SH 30.11.1938.

Jutussa käsiteltiin myös lukuisia reaktioita kristalliyöhön. Tapahtuma aiheutti tietysti yleistä paheksuntaa, josta kirjoittaja kertoi. Laitilan mukaan suomalaisesta lehdistöstä tapahtuman tuomitsi muun muassa Helsingin Sanomat, Kotimaa ja Suomen Sosialidemokraatti.¹⁴⁵ Derecho huomauttaa lukijoilleen greuelpropagandan vaikutuksesta uutisointiin. Juutalaisten kärsimyksiä kristalliyönä oli hänen mukaansa suunnattomasti liioiteltu.¹⁴⁶ Lisäksi Saksaa tuomitsevat jutut eivät Derechon mukaan hyödytä Saksan juutalaista väestöä. Hyötyä tulisi juutalaisten siirtämisestä pois Saksasta, jota oli kirjoittajan mukaan pohdittu. Derecho huomautti, että uutisointi auttoi presidentti Rooseveltin Saksan vastaista politiikkaa. Teko helpotti lietsomaan mielialaa totalistisia valtioita vastaan.¹⁴⁷

Antisemitistiset salaliittoteoriat juutalaisista estivät Derechoa tuomitsemasta kristalliyötä ja siihen liittyviä väkivaltatekoja suoraan. Tuomitsemisen sijaan kirjoittaja ohjasi huomiota länsivaltojen ja Neuvostoliiton tekoihin. Yhdysvaltojen johdon nähtiin hyötyvän reaktiosta juutalaisvainoihin ja Saksan kärsivän, koska juutalaisten valvoma lehdistö käytti greuelpropagandaa hyväkseen. Kuten kirjoittaja E.K.:lla, Derecholla oli vahva luotto saksalaisten lähteiden oikeellisuuteen. On syytä mainita, että Eskelisen luonnehdinta artikkelista on harhaanjohtava. Väitöskirjassaan Eskelinen esitti artikkelin esimerkkinä Saksan toiminnan tuomitsemisesta AKS:n toimesta.¹⁴⁸ Tällaisen vaikutelman saaminen artikkelista kokonaisuutena on todella vaikeaa. Eskelinen viittaakin vain kahteen virkkeeseen artikkelissa. Kokonaisuutena Derechon teksti on hyvä esimerkki antisemitismin vaikutuksesta Suomen Heimon kirjoituksiin.

Kun kirjoitetaan holokaustia edeltäneestä juutalaisvastaisuudesta, on helppo ajautua anakronistisiin päätelmiin. Suomen Heimon kirjoittajat eivät nähneet tulevaisuuteen. Toisaalta anakronismin pelon varjolla voi esittää myös vääriä tulkintoja. Heikki Eskelinen mainitsee väitöskirjassaan, että rotupohjaista joukkotuhoamista ei kukaan pystynyt ennustamaan.¹⁴⁹ On totta, että joukkotuhosta ei tietoja ollut, mutta uutisia Saksan hirveistä juutalaisvainoista kuitenkin kantautui Suomeenkin asti. Kulttuuriliberalistisen maailmanlehdistön uutisointiin ei Suomen Heimossa kuitenkaan uskottu.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Laitila 2014, 190.

¹⁴⁶ Derecho, "Ulkopoliittinen katsaus" (art.). SH 30.11.1938.

¹⁴⁷ Derecho, "Ulkopoliittinen katsaus" (art.). SH 30.11.1938.

¹⁴⁸ Eskelinen 2004, 240.

¹⁴⁹ Eskelinen 2004, 240.

¹⁵⁰ E.K., "Väestökysymyksestä V. Rotukysymys" (art.). SH 25.11.1937.

Loppulause

Toista maailmansotaa edeltävien vuosien aatteiden kaksintaistelussa AKS oli mustan puolella punaista vastaan. Fasismi nähtiin oman kansallismielisyyden aatteellisena sukulaisena. Ennen kaikkea fasismi, varsinkin sen saksalaisessa muodossa, nähtiin vastavoimana itäisen vihollisen edustamalle kommunismille. Toki maa nähtiin vastavoimana myös sotilaallisesti. Saksa oli ottanut Englannin paikan Itämeren alueella. Myös Keski-Euroopassa Saksa koettiin AKS:läisten kirjoituksissa panssarina itää vastaan. Luultavasti tästä syystä Saksan laajentumiseen ei reagoitu negatiivisesti, kunnes Hitler ei enää noudattanut omaa kansallisuusperiaatettaan.

Fasismin luonnetta aatteellisena vastavoimana korosti Suomen Heimossa esiintynyt ajatus aatteen syntytarinasta. Fasismi oli Suomen Heimon kirjoittajien mielestä ennen kaikkea reaktio kommunismin leviämiseen. Todisteina toimivat tapahtumat Saksassa, Italiassa ja käsittelemälläni ajanjaksolla Espanjassa. Syntytarinoiden samankaltaisuuksien katsottiin johtuvan yhteisestä vihollisesta, ei samasta aatepohjasta tai matkimisesta. Fasismin tuli olla kiistatta nationalistista menestyäkseen.

Espanjan sisällissodassa erinäisiä teorioita kommunismin leviämisestä ja fasismin vastavoimasta todisteltiin käytännössä. Suomen Heimossa sodan aatteellisuutta korostettiin ja sotatapahtumia seurattiin tarkasti. Maa muuttuisi sodan myötä punaiseksi tai mustaksi. Pelkoa herätti ennen kaikkea mahdollisuus, että ”ryssä” saisi maasta uuden liittolaisen punaisten voiton myötä. Uutisissa ja artikkeleissa Espanjan sisällissodasta näkyi vahva luotto kansallisiin lähteisiin ja epäusko länsimaisiin.

Suomen Heimossa fasismin syntytarina toimi oikeutuksena aatteen olemassaololle. AKS:n arkkivihollisen eli Venäjän vihollinen nähtiin ystävänä. Kansallissosialismi nähtiin Saksalle sopivana valtiomuotona. Demokratian ja parlamentarismien huonoiksi koetut puolet eivät olleet kansallissosialistien tiellä, mikä herätti Suomen Heimossa tietysti kateutta, varsinkin kun suomalaisen äärinationalismin merkitys hiipui 1930-luvun mittaan.

Saksan kansallissosialisteille tärkeä Juutalaiskysymys ei ollut Suomessa relevantti. Silti antisemitististä kirjoittelua esiintyi Suomen Heimossa yllin kyllin. Liberalistisen lehdistön uutisointi Saksan antisemitismistä laimentui Suomen Heimon kirjoittajien teksteissä. Monet huhut jopa kiistettiin todisteetta. Saksan toimintaa puolustettiin ja sen vakavuutta vähäteltiin. Käsité greuelpropaganda nostettiin toistuvasti esille Saksan toimia

käsittelevissä uutisissa. On kuitenkin hyvä muistaa, että kirjoittajat näkivät Saksan juutalaisilla valinnanvaraa, jota heillä ei todellisuudessa ollut.

Vuosina 1934–1939 Suomen Heimon kirjoitukset fasismista aatteena olivat sävyiltään positiivisia. On hyvä huomata, että sävyiltään positiivisiin teksteihin vaikutti kuitenkin vahvasti fasismin mieltäminen AKS:n vihaaman kommunismin ja ”ryssän” vastavoimaksi. Saksan harjoittamasta juutalaisvastaisuudesta kirjoitettiin harvoin tuomitsevasti. Sympatiaa juutalaisten kohtalosta näkyi Suomen Heimon kirjoituksissa, mutta usko erinäisiin salaliittoteorioihin ajoi empaattiset tunteet marginaaliin.

Tutkimusta Suomen Heimon suhtautumisesta fasismiin voisi jatkaa muun muassa laajentamalla maantieteellistä ja ajallista rajausta. Materiaalia tutkimukseen voisi hankkia seuran pää-äänenkannattajan lisäksi AKS:n muista julkaisuista.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Lähteet

Suomen Heimo 3.2.1934-31.12.1939.

II Tutkimuskirjallisuus

Alapuro, Risto 1973: *Akateeminen Karjala-Seura. Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla*. Helsingin yliopisto.

Eskelinen, Heikki 2004: *Me tahdoimme suureksi Suomenmaan. Akateemisen Karjala-Seuran historia 1. Tausta, organisaatio, aatteet ja asema yhteiskunnassa 1922–1939*. WSOY.

Hanski, Jari 2006: *Juutalaisviha Suomessa 1918-1944*. Gummerus.

Hyrkkänen, Markku 2002: *Aatehistorian mieli*. Vastapaino.

Kekkonen, Jukka 2016: *Kun aseet puhuvat. Poliittinen väkivalta Espanjan ja Suomen sisällissodissa*. Art House.

Klinge, Matti 1978: *Ylioppilaskunnan historia. Neljäs osa 1918–1960. Itsenäisen Suomen ylioppilaat*. Oy Gaudeamus Ab.

Kunnas, Tarmo 2013: *Fasismien lumous. Eurooppalainen älymystö Mussolinin ja Hitlerin politiikan tukijana*. Atena Kustannus Oy.

Laitila, Teuvo 2014: *Uskonto, isänmaa ja antisemitismi. Kiistely juutalaisista suomalaisessa julkisuudessa ennen talvisotaa*. Arator.

Siironen, Miika 2017: *Mustan lipun alla. Elias Simojoen elämä ja utopia*. Atena.

Uola, Mikko 2011: *AKS:n tie. Akateeminen Karjala-Seura isänmaan ja heimoaатteen asialla*. 2. painos. Minerva.

Valtonen, Pekka 2018: *Kosmopoliitteja ja kansallismielisiä. Aatteiden kamppailu sotienvälisessä Suomessa*. Gaudeamus.

Vares, Vesa & Uola, Mikko & Majander, Mikko 2006: *Kansanvalta koetuksella*. Edita publishing Oy.